

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРАГНЕННЯ ДО ВЛАДИ

Ю. П. Крисюк

Однією з основних проблем сутності феномену влади є проблема філософсько-психологічних підстав прагнення людини до влади. Дослідження мотивації влади дуже часто обмежуються констатацією того, що в кожній людині закладено прагнення володіти владою. Категорія «влада» нерозривно пов'язана з категорією «воля».

Ключові слова: *влада, воля, людина, право.*

Феномен влади, як і будь-яке явище реального життя, не є предметом монопольного аналізу лише якоїсь однієї науки. Проблема влади розглядається в політології, історії, філософії, юриспруденції, та психології. Влада з'явилася з виникненням людського суспільства і завжди, в тій чи іншій формі, супроводжуватиме його розвиток.

© Крисюк Ю. П., 2022

Влада визначається як здатність і можливість здійснювати свою волю, надавати визначальний вплив на діяльність, поведінку людей за допомогою таких інструментів, як авторитет, право, насильство, навіть усупереч опору і незалежно від того, на чому такі здібності та можливість засновані. На думку Фрідріха Ніцше «воля до влади», являє собою невгамовне прагнення людини до панування. Це потяг, який проявляє себе у всіх сферах життя. Оскільки, сутність буття виступає як «воля до влади», то світ і людина являють собою сукупність свобод і сил, кожна з яких прагне поширити свою владу на весь простір. Боротьба за владу йде як всередині людини, так і всередині суспільства [1; с. 248].

Однією з основних проблем сутності феномену влади є проблема філософсько-психологічних підстав прагнення людини до влади. Влада може здійснюватися у формі влади над собою, владою над обставинами, владою над природою та владою над людьми. Остання форма найчастіше стає предметом аналізу мотивації влади. Прагнення до влади закладено у кожній людині. На це звертали увагу Альфред Адлер, Фрідріх Ніцше, Бертран Рассел та багато інших вчених. Адлер вважав, що прагнення до переваг є фундаментальним законом людського життя: це «щось, без чого життя людини неможливо уявити». Ця «найбільша потреба піднятися» від мінуса до плюсу, від недосконалості до досконалості та від нездатності до здібності розвинена у всіх людей. Нажаль, дослідження мотивації влади дуже часто обмежуються констатацією того, що в кожній людині закладено прагнення володіти владою.

Гарольд Лассвел розробив гіпотезу, згідно з якою деякі люди мають надзвичайно сильну потребу у владі як засобу компенсації незадоволених базових потреб. На думку автора потреба у владі, що виявляється у дедалі сильнішій формі, має компенсаторне походження: володіння владою психологічно компенсує неповноцінність, фрустрацію, що відчувається особистістю.

Питання про причини прагнення влади не має однозначної відповіді. Наприклад, часто можна зустріти наступне пояснення: індивіди прагнуть влади, тому, що їм подобається підкоряти інших, вони отримують при цьому задоволення. Справді задоволення багатьох інстинктів супроводжуються приємними емоціями. Але емоції лише підкріплюють виконання людиною необхідних для певного організму функцій. Емоції задоволення та невдоволення філогенетично є найбільш давніми. Вони спрямовують поведінку людини на зближення з джерелом задоволення або на уникнення джерела невдоволення. У людини в головному мозку є центри задоволення та невдоволення, збудження яких і дає відповідні переживання.

Прихильники біологічного підходу розглядають владу як природний стан у суспільстві, зумовлений самою природою. Основи ж влади лежать у природі людини як біологічної істоти, оскільки вже на генетичному рівні у неї закладено агресивність, яка необхідна для виживання у боротьбі за існування. Отже прагнення до влади породжене базовими інстинктами самозбереження на індивідуальному рівні та продовження роду на загальному. Хайнц Хекхаузен стверджує: «...на те, що ця поведінка має глибоке біологічне коріння, вказує регульований гормональними механізмами взаємозв'язок між стримуваним мотивом влади – з одного боку та підвищеним тиском крові та ослабленням імунної системи – з іншого. Про це свідчать дані нової дисципліни – «психонейроімунології» [2; с. 253].

Згідно зі «статусним підходом» домінантність особи дозволяє їй отримувати привілеї у процесі розподілу ресурсів. Звідси бере початок вивчення влади, за якого в системі владних відносин виокремлюються ті суб'єкти, які мають статус, що дозволяє їм контролювати максимально можливу кількість владоутворюючих ресурсів. Основним моментом є встановлення того, які ресурси в кожному конкретному випадку є владоутворюючими і який має бути ступінь контролю ресурсів, щоб можна було говорити про володіння владою.

Категорія «влада» нерозривно пов'язана з категорією «воля», котра розуміється в якості феномену саморегуляції суб'єктом своїх поведінки та діяльності, котрі забезпечують векторну орієнтацію іманентних станів свідомості на об'єктивовану ціль та концентрацію зусиль для її досягнення [3; с. 180]. Іншими словами – це внутрішня спонука, яка задає вектор життєдіяльності особи. Воля до влади може бути як активною, так і реактивною, спрямованою проти себе. Нерідко жага до влади призводить до поневолення суб'єкта своїм необмеженим прагненням підкорити інших. І тоді вже сам суб'єкт стає рабом своїх прагнень, що, у свою чергу, призводить до ще більшого бажання влади. За таких обставин головною метою й сенсом існування особи стає прагнення безмежної влади. Відтак таке прагнення погрожує перетворитися на сваволю особи, котра неодмінно посягатиме на свободу й волю інших індивідів. Наслідком прояву сваволі індивідів є соціальні конфлікти як на індивідуальному, так і на колективному рівнях, котрі покликано врегульовувати право. Поміж інших одним з основних завдань права бачиться обмеження сваволі заручника

прагнення до абсолютної влади. Безумовно таке обмеження повинно бути забезпечено силою примусу, позаяк переконання і заохочення на цьому етапі не мають ефективної дії.

Оскільки людина від природи наділена інтелектом, апіорно вона має здатність самостійно приборкувати егоїстичні та агресивні начала, які генеруються її базовими інстинктами. Однак це потребує наявності у особи високих моральних якостей, відповідної системи загальнолюдських цінностей, належного рівня як свідомості загалом, так й правосвідомості зокрема і, безперечно, волі. Отже держава та інші соціальні інститути повинні приділяти особливу увагу деонтологічній й аксіологічній складовим сутності людини, здійснювати формування правильних ціннісних орієнтацій особистості, спрямованих на утвердження правових ідеалів у суспільстві та загального блага.

Література

1. Крисюк Ю. П., Яворський С. В. Позитивне право як наслідок волі до влади за Ф. Ніцше // Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: Матеріали XXII-ої Міжнародної науково-практичної конференції (07 липня 2022 року, у м. Любляна (Словенія), 2022 р. С. 248-251.
2. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. 2-е изд. СПб, 2003. 860 с.
3. Всемирная энциклопедия: Философия / главн. науч. ред. и сост. А. А. Грицанов. М.: АСТ, Минск.: Харвест, Современный литератор, 2001. 1312 с.

Krysiuk Y. Philosophical and psychological foundations of the strive for power. *One of the main problems of the essence of the phenomenon of power is the problem of the philosophical and psychological foundations of a person's desire for power. Studies of the motivation of power are very often limited to the statement that every person has a desire to possess power. The category of "power" is inextricably linked with the category of "will".*

Keywords: *power, will, human, law.*